

Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy

System emerytalny w Polsce

Dr Ewa Cichowicz

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
18 stycznia 2022 r.

SGH
Szkoła Główna
Handlowa
w Warszawie

Zabezpieczenie emerytalne

Ogół rozwiązań o charakterze instytucjonalnym, które mają na celu zapewnić uczestnikom systemu na okres starości odpowiednie dochody w postaci pieniężnych świadczeń emerytalnych bazując na ustalonych zasadach dotyczących:

- gromadzenia środków emerytalnych
- powstawania uprawnień i kapitałów emerytalnych
- wypłaty świadczeń emerytalnych.

Ryzyko społeczne w systemie emerytalnym...

Podstawy bazowego systemu emerytalnego

Zabezpieczenie przed ryzykiem długowieczności

System emerytalny w skali mikroekonomicznej

System emerytalny w skali makroekonomicznej

Spółeczny cel systemu emerytalnego:

- wyeliminowanie zjawiska ubóstwa wśród osób starszych
- zapewnienie wszystkim osobom objętym systemem dochodu przez cały okres po zakończeniu aktywności zawodowej (wygładzanie konsumpcji)

Podstawy bazowego systemu emerytalnego

Realizacja społecznego celu systemu emerytalnego – konieczność rozwiązania kilku kluczowych kwestii...

Podstawy bazowego systemu emerytalnego

Wybrane przyczyny udziału państwa w systemie zabezpieczenia emerytalnego:

- krótkowzroczność
- hazard moralny
- niski poziom dochodów osób po zakończeniu aktywności zawodowej
- brak edukacji
- długi okres inwestycji i złożoność produktów emerytalnych

Podstawy bazowego systemu emerytalnego

Dlaczego bazowy system emerytalny jest obowiązkowy?

Dodatkowo, obowiązkowość powoduje powszechność. W związku z korzyściami skali ubezpieczenie jest tańsze, odciążony jest budżet i pomoc społeczna.

Klasyfikacja systemów emerytalnych

Kryterium finansowania

- niefinansowe (PAYG)
- finansowe (FF)

Kryterium sposobu określania świadczenia

- o zdefiniowanym świadczeniu (DB)
- o zdefiniowanej składce (DC)

Starzenie się ludności a system emerytalny

W systemach niefinansowych:

typu DB -> wzrost stopy składki

typu DC -> spadek emerytur w relacji do wynagrodzeń

w obu przypadkach: ograniczenie konsumpcji jednego z pokoleń na rzecz drugiego z nich

W systemach finansowych:

typu DB -> konieczność zwiększania rezerw (a więc wzrost składki)

typu DC -> spadek emerytur w relacji do wynagrodzeń

sprzedaż oszczędności bardziej licznego pokolenia emerytów mniej licznemu pokoleniu pracujących powoduje zmianę ceny aktywów finansowych

System emerytalny w Polsce - zasady

Konstrukcja systemu emerytalnego w Polsce:

I filar – obowiązkowy i repartycyjny

II filar – obowiązkowy (OFE dobrowolne od 01.04.2014) i kapitałowy

III filar - dobrowolny i kapitałowy: grupowe i indywidualne formy oszczędzania na emeryturę.

Oszczędzanie w III filarze:

- ma na celu zwiększenie dochodów na starość,
- stanowi indywidualną inicjatywę ubezpieczonego,
- umożliwia wykorzystanie środków po uzyskaniu uprawnień emerytalnych,
- charakteryzuje się zachętami fiskalnymi ze strony państwa.

Podstawy systemu emerytalnego w Polsce

Emerytury finansowane w ramach:

- funduszu emerytalnego (części FUS)
 - subkonta w ZUS i otwartego funduszu emerytalnego (OFE)
- plus dobrowolne oszczędności emerytalne (PPE, IKE, IKZE, PPK)

System obowiązkowy:

składka emerytalna w wysokości 19,52% podstawy wymiaru

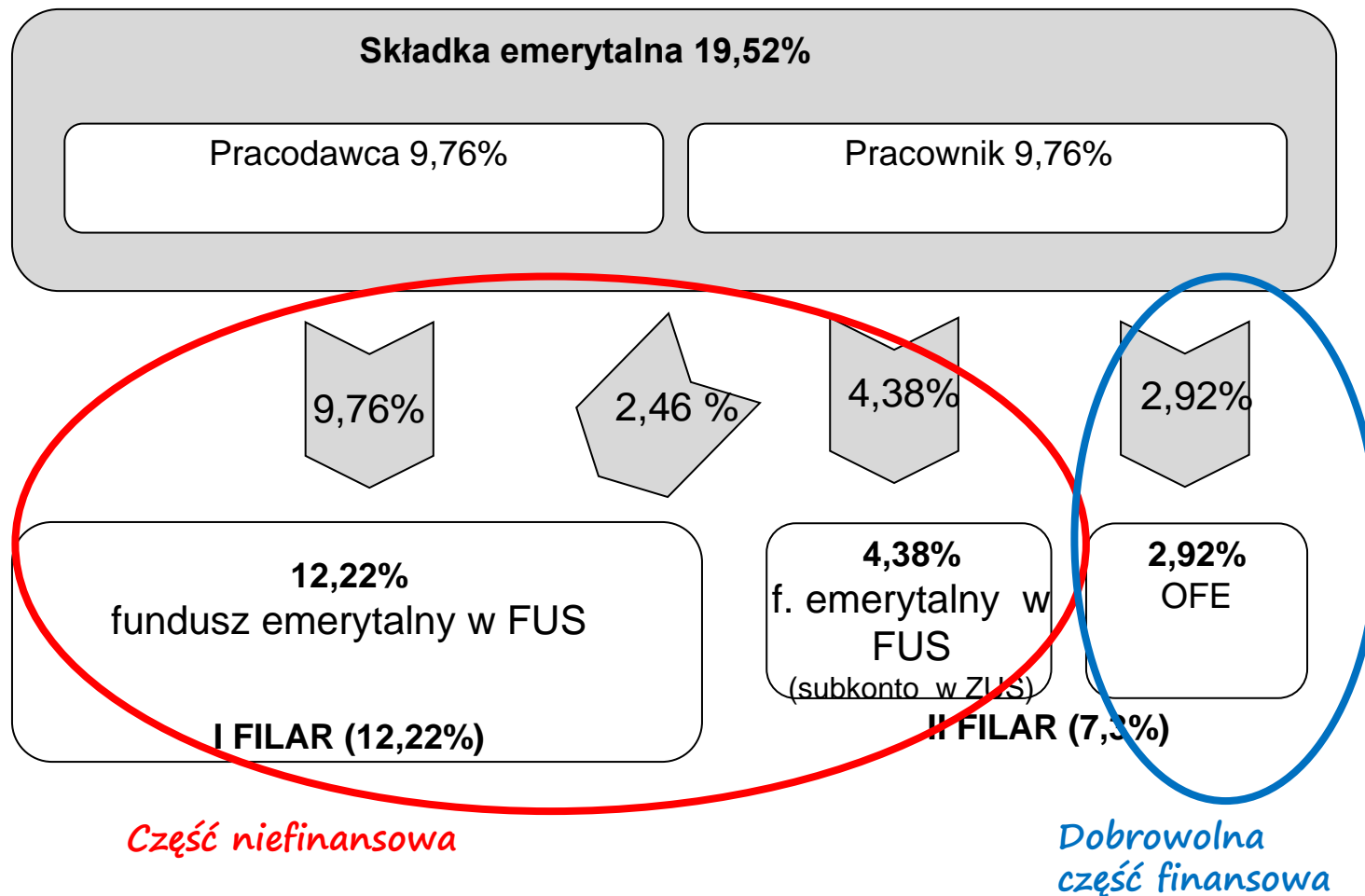
System bazowy - świadczenia dożywotnie wypłacane po przejściu na emeryturę

Minimalny wiek uprawniający do przejścia na emeryturę wynosi

- 60 lat dla kobiet
- 65 lat dla mężczyzn

Dodatkowy wymóg odnośnie długości okresów składkowych i nieskładkowych (różny dla kobiet i mężczyzn) dotyczy osób, które korzystają z gwarancji emerytury minimalnej.

Podział składki emerytalnej

Oprac. A. Chłoń-Domińczak

Konto i subkonto w ZUS

- obowiązkowość,
- jedno konto i subkonto w ZUS dla jednego ubezpieczonego,
- na koncie zapisywane są uprawnienia,
- waloryzacja stanu konta zależna od wzrostu płac i inflacji (konto w I filarze) lub od wzrostu PBK (subkonto),
- brak dziedziczenia w I filarze (konto podstawowe) i dziedziczenie stanu konta w ramach subkonta na etapie wnoszenia składek

Emerytura z systemu bazowego

Na podstawie obliczenia emerytury składają się:

- zwaloryzowane składki na ubezpieczenie emerytalne, zapisane na indywidualnym koncie,
- zwaloryzowany kapitał początkowy,
- środki zapisane na subkoncie w ZUS, z uwzględnieniem ich waloryzacji

Wysokość emerytury jest wynikiem podzielenia podstawy jej obliczenia przez średnie dalsze trwanie życia.

$$E = \frac{\text{zwaloryzowane uprawnienia} \text{ (konto + subkonto)}}{\text{przeciętne dalsze trwanie życia}}$$

Rachunek w Otwartym Funduszu Emerytalnym

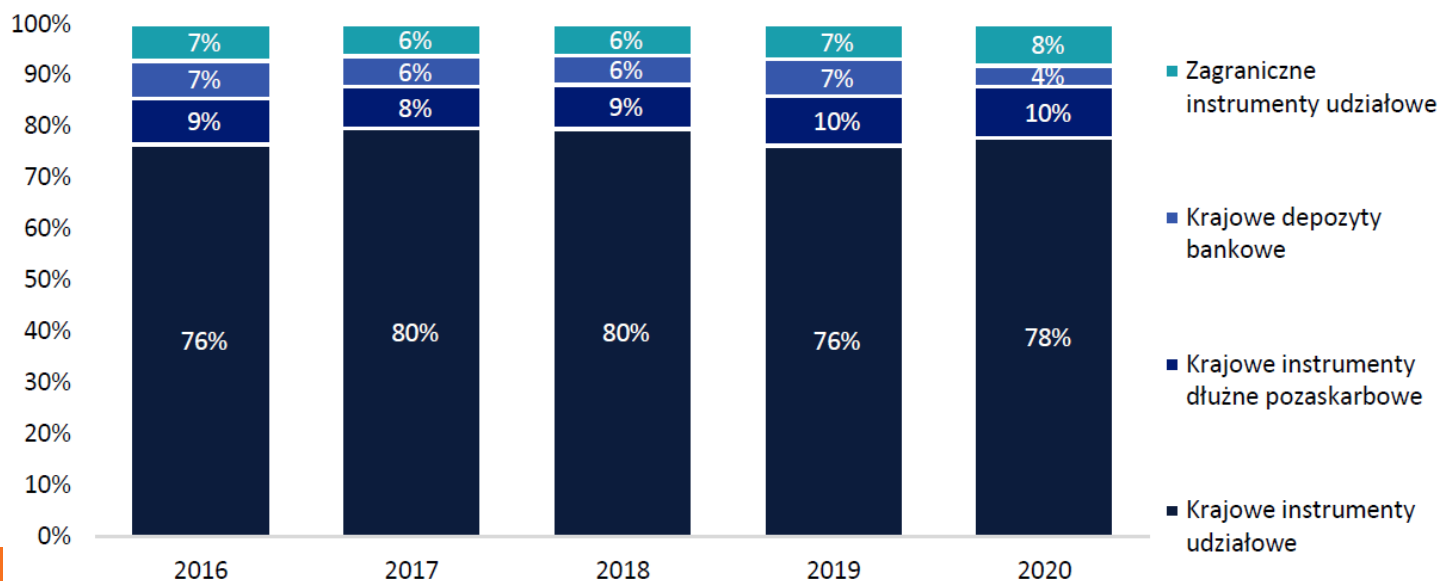
- możliwość dobrowolnego członkostwa w otwartych funduszach emerytalnych (OFE) dla osób urodzonych po 1948 r.
- otwarte fundusze emerytalne (OFE) zarządzane przez powszechne towarzystwa emerytalne (PTE),
- jeden ubezpieczony – jeden rachunek w OFE,
- pomnażanie środków poprzez inwestycje na rynku kapitałowym,
- stan rachunku w OFE zależny od wysokości wpłaconych składek i osiągniętej stopy zwrotu z inwestowania,
- dziedziczenie środków w okresie ich gromadzenia,
- na 10 lat przed emeryturą zaczyna się proces przekazywania środków do FUS - suwak

Struktura portfela inwestycyjnego OFE

Tabela 3. Zagregowany portfel inwestycyjny OFE (w mld zł)

Główne kategorie lokat	2019	2020
Krajowe depozyty bankowe	11,1	6,1
Krajowe instrumenty dłużne pozaskarbowe	14,8	14,9
Krajowe instrumenty udziałowe	117,0	114,6
Zagraniczne instrumenty udziałowe	10,5	11,9
łącznie	153,4	147,5

Wykres 3. Struktura portfela inwestycyjnego OFE w latach 2016 - 2020

Źródło: OFE, KNF

Członkowie OFE wg wieku

Stan na dzień 27-03-2021

Otwarty fundusz emerytalny	wiek									Razem
	17 lat i mniej	18-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51 lat i więcej	
AEGON OFE	2		12 470	90 063	287 633	353 002	348 191	270 415	377 587	1 739 363
Allianz Polska OFE	4		24 531	183 576	213 285	179 732	143 781	119 463	152 974	1 017 346
Aviva OFE Aviva Santander	1		921	57 881	212 822	334 863	517 698	514 713	795 473	2 434 372
Generali OFE			676	69 730	193 816	220 158	149 215	123 038	188 948	945 581
MetLife OFE			42 250	206 655	273 033	258 955	215 014	190 206	305 189	1 491 302
Nationale-Nederlanden OFE		3	1 750	64 386	377 546	696 652	611 139	478 546	663 523	2 893 545
PKO BP Bankowy OFE	8		651	65 662	130 873	202 841	171 429	129 111	185 811	886 386
OFE Pocztylion			174	37 186	136 471	112 286	85 112	70 167	111 488	552 884
OFE PZU "Złota Jesień"			2 155	84 837	294 391	441 432	465 902	370 489	655 758	2 314 964
UNIQA OFE			327	52 893	202 393	227 170	201 530	167 943	234 960	1 087 216
Razem	15	3	85 905	912 869	2 322 263	3 027 091	2 909 011	2 434 091	3 671 711	15 362 959

Źródło: ZUS

Zarządzanie OFE

Trzy elementy źródeł przychodów dla PTE:

- opłata dystrybucyjna,
- opłata za zarządzanie
- część stała
- część zmienna

Filary systemu emerytalnego

System emerytalny w Polsce

I FILAR – indywidualne konto w ZUS

obowiązkowy
repartycyjny

II FILAR – indywidualne subkonto w ZUS

obowiązkowy
(dla urodzonych po 31.12.1968 r.)
dobrowolny
(dla urodzonych po 31.12.1948 r.,
ale przed 01.01.1969 r.)
repartycyjny

II FILAR – indywidualne konto w OFE

dobrowolny
kapitałowy

III FILAR – indywidualne konto

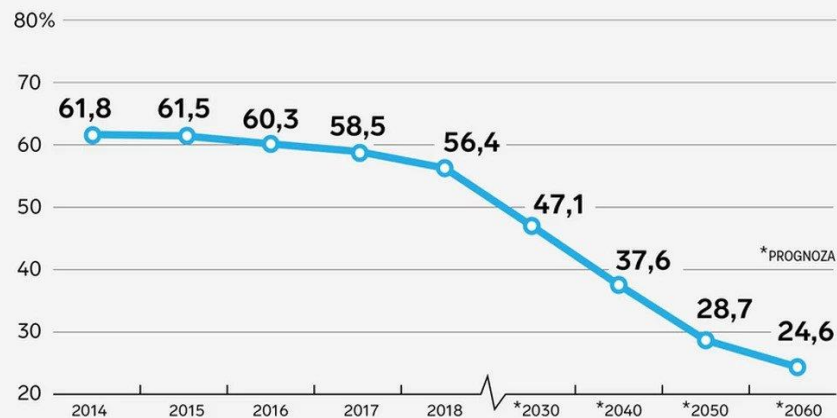
dobrowolny
kapitałowy

Po co aż trzy filary?

PRZECIĘTNA MIESIĘCZNA WYPŁATA EMERYTURY

Względem przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (w proc.)

BUSINESS
INSIDER
POLSKA

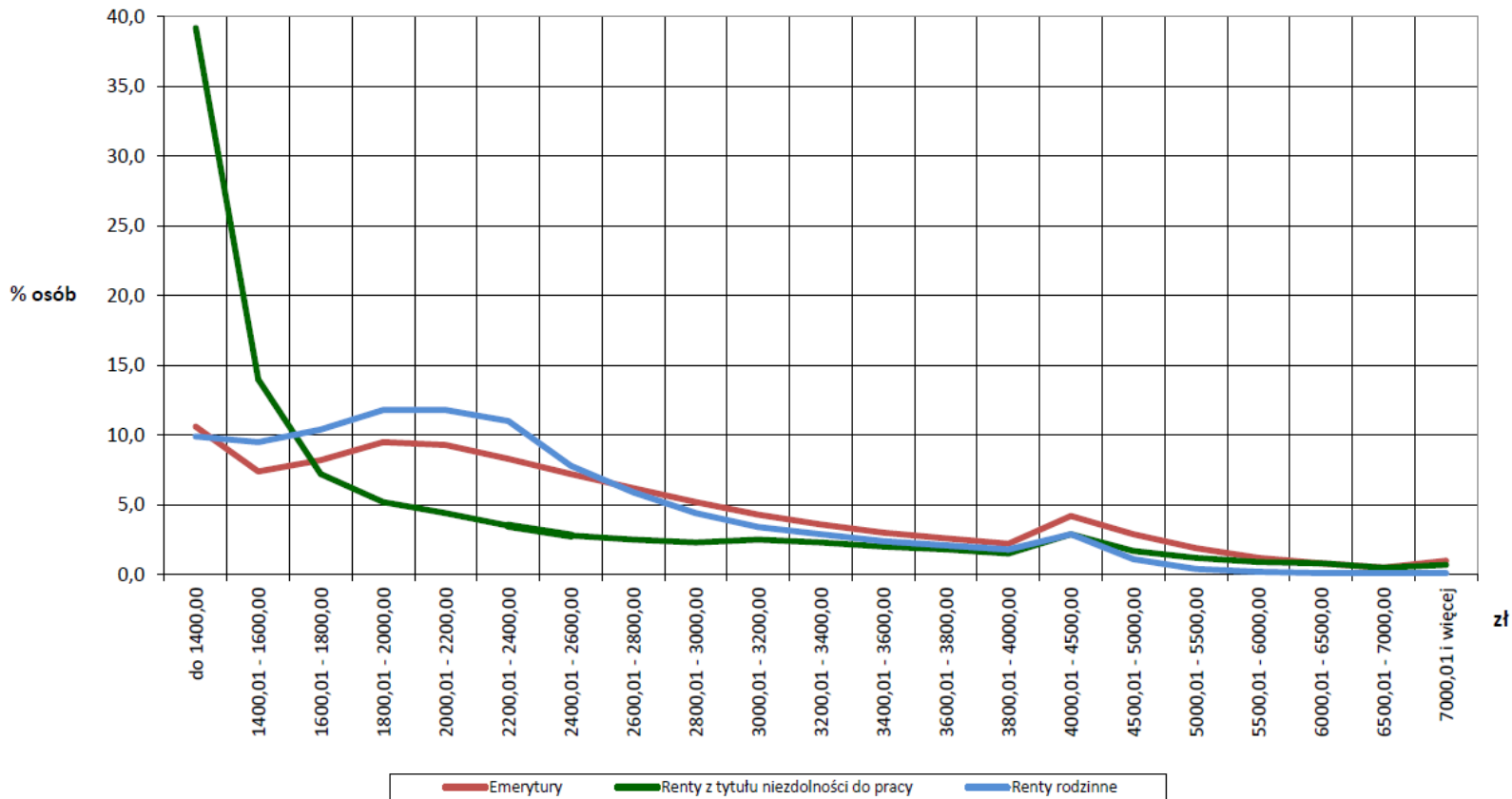
Tabela 1. Stopa zastąpienia w latach 2014-2020

Rok	Wysokość nowo przyznanej emerytury	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw, włącznie z wypłatami z zysku, w IV kw.	Stopa zastąpienia
2020	2 400,00 zł ³	5 656,51 zł	42,4%
2019	2 338,38 zł	5 368,01 zł	43,6%
2018	2 185,87 zł	5 071,41 zł	43,1%
2017	2 156,90 zł	4 739,91 zł	45,5%
2016	2 167,11 zł	4 404,17 zł	49,2%
2015	2 154,62 zł	4 280,80 zł	50,3%
2014	2 174,63 zł	4 139,42 zł	52,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS i GUS

Po co aż trzy filary?

Rys. 2 Struktura emerytów i rencistów, którym emerytury i renty wypłaca ZUS według wysokości świadczeń w marcu 2021 r.

Po co aż trzy filary?

Emerytura w marcu 2021 r.

Średnia – 2544,54 zł

Mediana – 2244,56 zł

Dominanta – 1905,35 zł

KOBIETY

Emerytura w marcu 2021 r.

Średnia – 2127,81 zł

Mediana – 1942,49 zł

Dominanta – 1814,11 zł

MĘŻCZYŹNI

Emerytura w marcu 2021 r.

Średnia – 3184,20 zł

Mediana – 2891,45 zł

Dominanta – 2516,99 zł

Możliwości w trzecim filarze

IKE - Indywidualne Konto Emerytalne

IKZE - Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego

- > produkt emerytalny, umożliwiający gromadzenie dodatkowych oszczędności emerytalnych
- > możliwość systematycznego oszczędzania w ramach rocznego limitu wpłat
- > celem jest nie tylko samo oszczędzanie, ale także stopniowe zwiększanie wartości zgromadzonego kapitału - w zależności od tego gdzie założono IKE/IKZE, wpłaty będą inwestowane lub gromadzone na rachunku oszczędnościowym
- > uprawnieni do wpłat to osoby fizyczne, które skończyły 16 lat
- > możliwość wcześniejszego zwrotu środków
- > wypłata jednorazowa lub w ratach

Formy IKE i IKZE

fundusz inwestycyjny,
rachunek papierów wartościowych,
rachunek bankowy,
ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym
funduszem kapitałowym,
rachunek w dobrowolnym funduszu emerytalnym

IKE i IKZE - zalety

- > brak obowiązku wpłat
- > możliwość przeniesienia konta
- > kapitał z IKE zwolniony z podatku od zysków kapitałowych
- > oszczędności w IKZE pomniejszają płacony corocznie podatek dochodowy
- > dziedziczność środków, bez podatku od spadków i darowizn

IKE i IKZE - wady

- > limit kont
- > limit wpłat w IKE (3-krotność prognozowanego na dany rok przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej; w 2021 r. – 17766 zł)
- > limit wpłat w IKZE (1,8-krotność lub 1,2-krotność prognozowanego wynagrodzenia; w 2021 r.: dla osób prowadzących działalność pozarolniczą – 10659,60 zł; dla pozostałych osób – 7106,40 zł)
- > warunek dokonywania wpłat przez minimum 5 lat

PPE - Pracownicze Programy Emerytalne

- > możliwe formy PPE: fundusz emerytalny, umowa o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego, umowa grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, zarządzanie zagraniczne
- > cel – gromadzenie środków uczestnika przeznaczonych do wypłaty w określonym przez ustawę czasie
- > składki odprowadzanie w ramach PPE są gromadzone i inwestowane
- > obowiązkowa składka podstawowa jest finansowana przez pracodawcę i nie może przekroczyć 7% wynagrodzenia uczestnika; przez pracownika płacona może być dobrowolna składka dodatkowa – kwotowy limit roczny (4,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia, w 2021 r. - 26649 zł)
- > wypłata środków po osiągnięciu przez uczestnika 60 lat i innych szczególnych przypadkach

PPE - zalety

- > możliwość udziału w kilku programach u różnych pracodawców
- > zwolnienie składki na PPE z obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne
- > korzyści podatkowe

PPE - wady

- > dobrowolność utworzenia, ale zarazem musi przysługiwać co najmniej połowie pracowników
- > możliwość jednostronnego zawieszenia lub ograniczenia wysokości odprowadzania składek podstawowych przez pracodawcę
- > jeden pracodawca może prowadzić tylko jeden program
- > przedwczesne wycofanie (zwrot) środków może nastąpić jedynie w sytuacji likwidacji programu, gdy pracownik nie wskaże rachunku IKE lub innego PTE, do którego ma nastąpić wypłata transferowa

PPK - Pracownicze Plany Kapitałowe

- > Program dobrowolny dla pracowników, ale obowiązkowy dla pracodawców
- > Automatyczny zapis, możliwość powrotu do programu lub rezygnacji
- > Środki zgromadzone na koncie mogą być zarządzane (inwestowane) przez zakłady ubezpieczeń, powszechne towarzystwa emerytalne, pracownicze towarzystwa emerytalne lub towarzystwa funduszy inwestycyjnych, które otrzymują za to wynagrodzenie.
- > PPK mogą być tworzone w formie:
dobrowolnego funduszu emerytalnego zdefiniowanej daty zarządzanego przez powszechne towarzystwo emerytalne, specjalistycznego funduszu (subfunduszu) inwestycyjnego będącego funduszem zdefiniowanej daty zarządzanego przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych, ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego będącego funduszem zdefiniowanej daty w zakładzie ubezpieczeń
- > składka podstawowa – obowiązkowa (pracodawca – 1,5%, pracownik – 2%) i dodatkowa – dobrowolna (pracodawca – do 2,5%, pracownik – do 2%).

PPK - Pracownicze Plany Kapitałowe

-> Środki z PPK będzie można wypłacić bez jakichkolwiek potrąceń po ukończeniu 60. roku życia. 25 proc. środków zgromadzonych zostanie wypłacona jednorazowo, 75 proc. w co najmniej 120 ratach, czyli przez 10 lat lub więcej.

-> Środki z PPK będzie można wypłacić także przed ukończeniem 60. roku życia w dowolnym momencie. Wtedy uczestnik PPK otrzyma zgromadzone przez siebie oszczędności pomniejszone o podatek od zysków kapitałowych, 30 proc. środków pochodzących z wpłat po stronie pracodawcy (pieniądze trafią do ZUS) i środki pochodzące z dopłat od państwa.

-> Przed osiągnięciem 60. roku życia będzie można wnioskować o wypłatę do 25% środków w przypadku poważnego zachorowania pracownika, jego małżonka lub dziecka.

-> Środki z PPK będzie można też wypłacić przed ukończeniem 60. roku życia jako "pożyczkę" na wkład własny w przypadku kredytu na zakup mieszkania lub budowę domu.

PPK - zalety

- > Różne fundusze
- > Zgromadzone środki - własność uczestnika PPK
- > Możliwość otrzymania dopłat finansowanych z Funduszu Pracy

PPK - wady

-> Udział pracownika w PPK wiąże się ze spadkiem bieżących dochodów. W zależności od wysokości wpłaty i wynagrodzenia jego pensja "na rękę" będzie niższa od 0,8 proc. do 6 proc. w przypadku osób wpadających w drugi próg podatkowy i wpłacających łącznie z pracodawcą maksymalną możliwą kwotę (szacunek na podstawie „Polityka Insight”)

Jak wybrać?

- > Liczba lat pozostała do emerytury.
- > Zysk oraz ryzyko związane z oszczędzaniem.
- > Opłaty związane z prowadzeniem konta.
- > Koszty związane z zamknięciem konta lub wypłatą środków.
- > Wygoda prowadzenia konta.

Symulacja PPK

Oszczędności w PPK – 40-latek

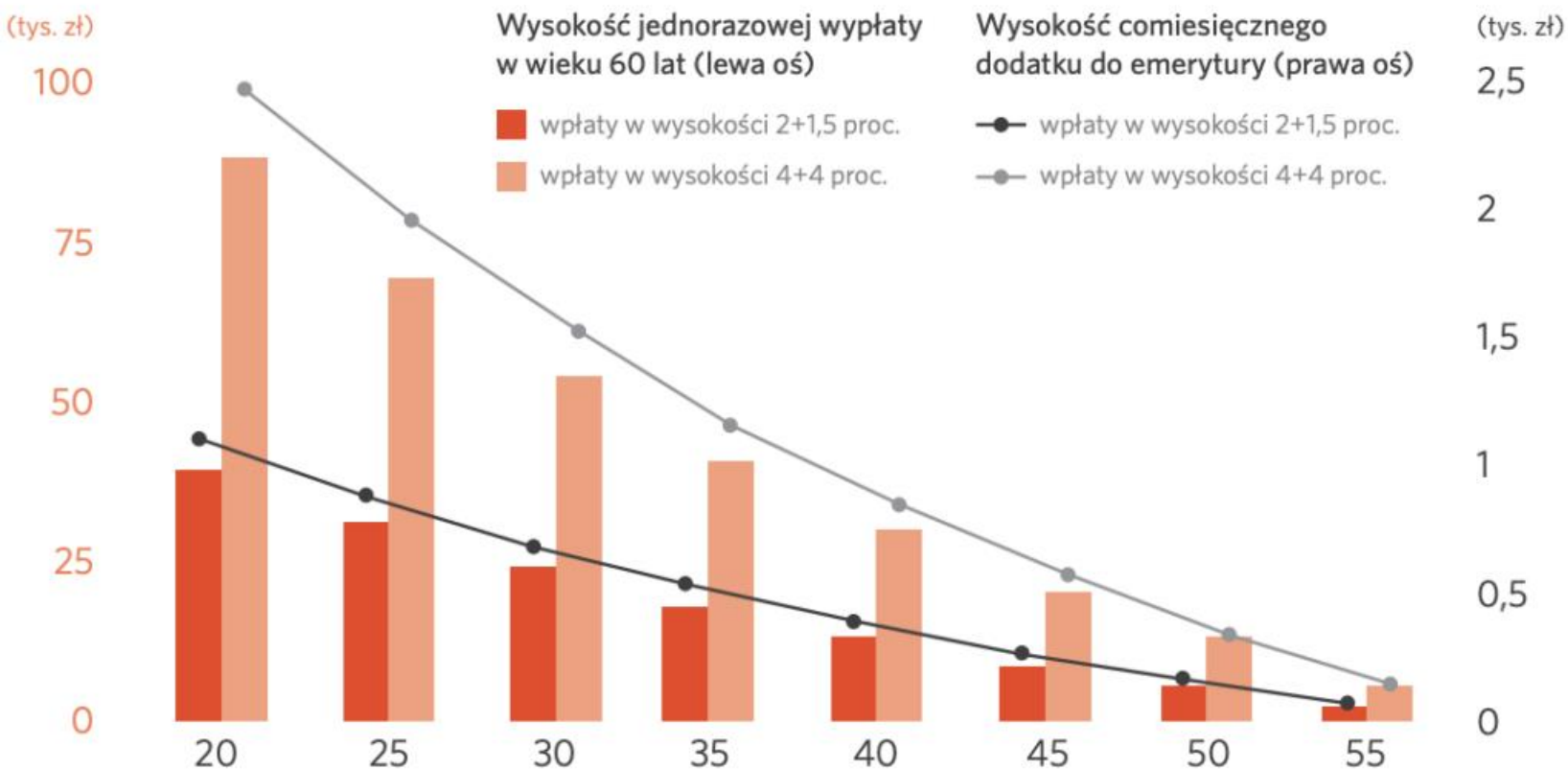
wynagrodzenie brutto, w zł	4000		10 000	
dobrowolna miesięczna wpłata, w proc.	0	4,5	0	4,5
oszczędności, w zł	69 452	149 296	162 604	362 214
wypłata jednorazowa, w zł	17 363	37 324	40 651	90 553
miesięczna wypłata z PPK, w zł	497	1 068	1 164	2 592
oszczędzając dwa lata dłużej, w zł	81 108	174 625	190 211	424 002
oszczędzając pięć lat dłużej, w zł	100 862	217 623	237 083	528 987

Oszczędzanie do 60 lat, wypłata jednorazowa 25 proc., pozostałe wypłaty przez 10 lat.
Zakładana roczna stopa zwrotu z inwestycji w okresie oszczędzania – 3,5 proc., zakładana roczna stopa zwrotu w okresie wypłaty – 2,75 proc., zakładany roczny wzrost wynagrodzeń – 2,8 proc.

Źródło: <https://pieniadze.rp.pl/emerytura/art17479691-w-ppk>
policzmy-ile-faktycznie-da-sie-uskladac-na-emeryture-

Symulacja PPK

→ O ILE WZROSĄ DOCHODY NA EMERYTURZE

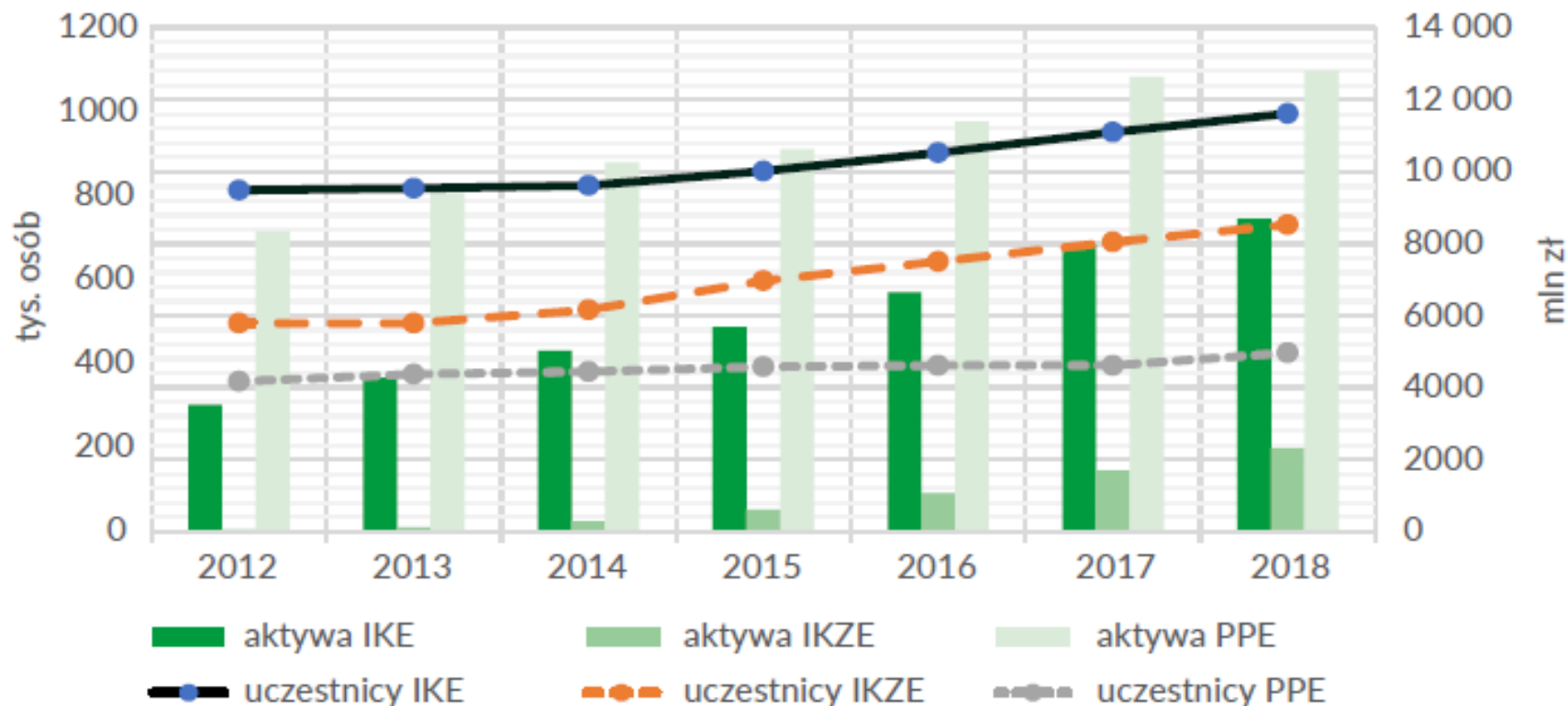

WIEK W MOMENCIE ROZPOCZĘCIA OSZCZĘDZANIA W PPK

Źródło: <https://www.politykainsight.pl/prawo/resource/multimedia/20171348>

Porównanie IKE, IKZE i PPE w latach 2012-2018

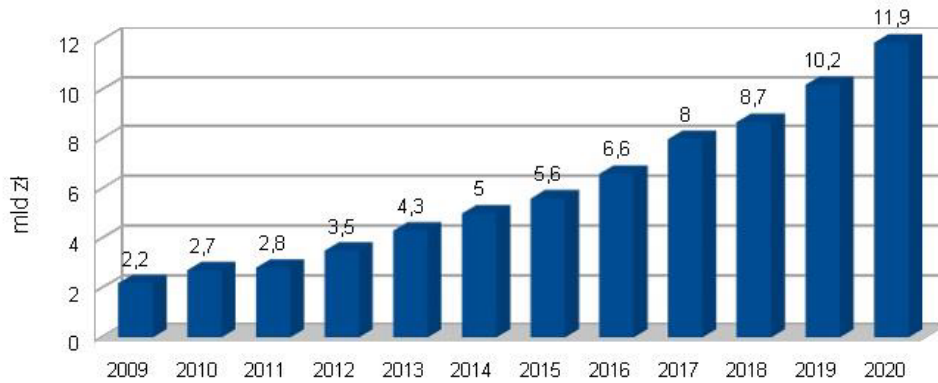
Rysunek 2. IKE, IKZE i PPE w latach 2012–2018

Źródło: Tomasz Jedynak na podstawie danych KNF publikowanych w raportach dotyczących IKE, IKZE i PPE za lata 2012–2018; https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania (15.01.2019)

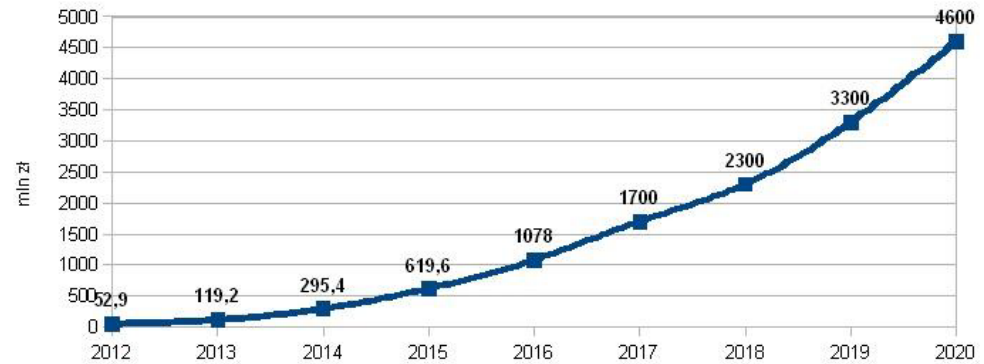
IKE i IKZE - dane z rynku

Jak rosną oszczędności na IKE

© ObiektywneFinanse.pl || dane: KNF

Jak rosną oszczędności na IKZE

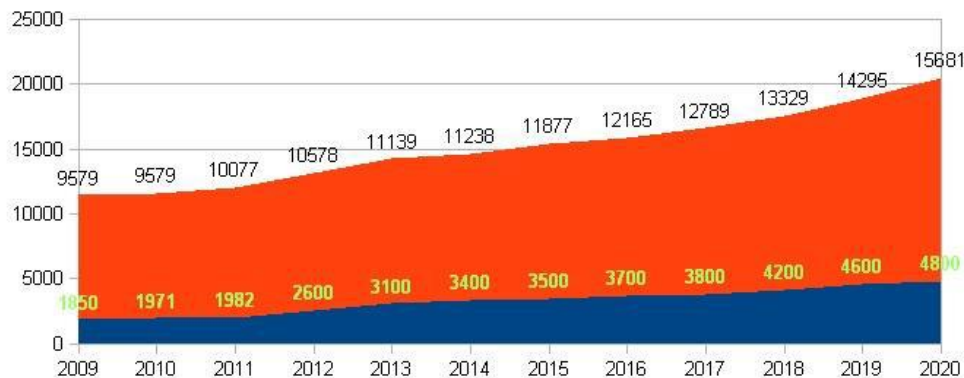
© ObiektywneFinanse.pl || dane: KNF

III filar - możliwe wymierne korzyści

- > Jeżeli ktoś wpłacał na IKE od początku istnienia kont (do 2021 włącznie) co roku maksymalną dopuszczalną kwotę, z samych tylko wpłat uzbierałby ponad 176 tys. zł (bez uwzględnienia ewentualnej stopy zwrotu z inwestycji).
- > Jeśli ktoś wpłacał na IKZE od początku istnienia kont (do 2021 włącznie) co roku maksymalną dopuszczalną kwotę, uzbierałby z samych tylko wpłat ponad 51 tys. zł bądź ponad 54 tys. zł w przypadku mikroprzedsiębiorców.
- > Założenie wpłat na PPE (w pełnej wysokości składek dodatkowych) od początku istnienia kont (do 2021 włącznie): pula zebranych środków ponad 292 tys. zł -> plus składki podstawowe.

Wykorzystanie limitu na IKE i IKZE

Jak oszczędzamy na IKE

© ObiektywneFinanse.pl || dane: KNF

■ śr. wpłata ■ limit

Jak oszczędzamy na IKZE

© ObiektywneFinanse.pl || dane: KNF

■ limit ■ śr. wpłata

Ocena zajęć

Prosimy o wypełnienie ankiety oceny zajęć 😊

Zeskanuj QR kod.

Link do ankiety zostanie przesłany także na mail podany podczas rejestracji.

Państwa opinie są dla nas bardzo ważne!